

ЧАВДАР МУТАФОВ

СМЪРТЕН СЪН

chitanka.info

Върху триъгълния челник на здание, което може да бъде всяко, се разгарят реклами:

Йохимбу:

таблети против настинка.

Турф:

цигарети, марка за любители на конни състезания.

Ика:

фотографски апарати.

Под тях е кинематографът, както винаги; на входа стои портиер в традиционна зелена ливрея и каскет с три златни нашивки. Много неща относително включването на трите реклами се разбират сами по себе си.

Дамата в черна дреха обаче е проблематична.

* * *

Сред мълните на рекламите Йохимбу се пречупи срещу Турф. Няколко внимателни минувачи забелязаха тревожния диалог; зелената ливрея на портиера продължаваше да чете борсовия вестник. Четири пъти Йохимбу се опита да блесне, ала Турф не му даде време — тогава се събра отведнъж навалицата: велосипеди, комивояжори и две проститутки — втората водеше на кожен ремък черен мопс.

За да бъде убедителен, Йохимбу започна да вопие: Помощ!

Той подчертаваше скръбта си твърде опитно през черните си зеници; мопсът се намеси с отчаян лай — тогава се явиха двама стражари и попитаха какво се е случило. Някой каза: нелоялна конкуренция, десетина ръце попипаха джобовете си — оказа се най-сетне, че все пак на една стара мома липсваше чантата. Ала тази подробност не успокои никого — и само неподвижно се очертаваше под острия дъжд на светлините протегнатата за помощ ръка на Йохимбу. В пръстите, изправени като букви, се отсичаше дискът на таблета против кихавица; Турф, победител, извеза бавно два силуета на коне: кафяв и черен.

Дотук всичко минаваше редовно — сред миража на витрините, през наклона от стълпове — дори никой не взе случката за сериозна; стражарите написаха нещо в бележниците си и си отидоха, навалицата

и без това бе същата във вечерния час. Най-сетне портиерът обърна страницата и зачете обявленията. И тук той се спря: в една колона заедно с девизите от 10 часа стоеше:

14583, 58756 — дамата в черно моли за помощ,
пощенска кутия 16, касае се за нейния живот. (Кукирол
премахва и най-старите мазоли.)

Портиерът сгъна вестника, лулата му бе изгаснала. Накрая, с видимо усилие, той зачете отново, ала не успя: тази сутрин той бе изгубил 200 пункта — може би всяка загуба крие в себе си едно познание!, — портиерът стана тъжен и внимателен, той зачете пак:

58 756, касае се за нейния живот.

И тогава той знаеше:

Дамата е с черни ръкавици до лакътя и кожена черна дреха. Тя спира пред червената стена на гробищата, изважда кърпата си, ала няма сила да вика. Минават мъж и жена с раници и ши, минават просяк, раздавач, професор, никой: става все по-тъмно — кой ли минава още?, — тогава дамата пада на колене. Портиерът я намира все още там, чакаща, той пита: С какво мога да Ви помогна? Дамата шепне: Бързо, автомобил, в клиниката. — За раждане? — Не, аз съм отровена, само веднага! — И той тича, поръчва, връща се — тогава дамата плаче, удря му плесница и си разкъсва кърпата: кърпа на аристократка, в единия ъгъл е извезана корона, той брои — седем върха. Портиерът е съкрушен: ако милостивата госпожа обича да благоволи... Той сменя каскета си церемонно, отваря вратичката на автомобила. Тогава тя благодари: подлец.

Преддверието на кинематографа бе облечено в каменната си дреха, вътре се изправяше строго мраморната дъска с електрическите ключове, портиерът беше недостъпен и учтив, както всяка вечер. Той чувствуваше превъзходството си и невъзмутимо сгъна борсовия вестник, а понеже Йохимбу и Турф не преставаха да се надвигват, той

включи и третата реклама; тогава сред ледените стрели на двамата съперници избухна с трясък едно ново име, името на жена: Ика. И засенен от спиралите на огромен обектив, двубоят на героите се покри с позор и престана да тревожи когото и да е. Улицата доби нормалния си вид.

Портиерът продължи да мечтае:

Дамата, о, хубавата милостива госпожа. Нея отведоха в клиниката, в същата стая VI; когато донесоха нови покривки, тя зариде отчаяно, после му даде страшно много пари: накрая той помисли, че е все пак мошеница. Но каква полза от това, когато той сега стои и се пита: дали всички дами от гробищната стена трябва да бъдат застрашени от смърт, и то тъкмо когато в борсовия вестник е най-лошият курс! О, дали загубените пунктове правят човека философ, все едно: ето всеки може да бъде умен, ала само един знае — дамата е *наистина* отровена.

Ика избухна отново с огромния си обектив, сякаш бездънно гърло от зари, в което се провалиха и двамата ѝ обожатели. Ала портиерът остана недоволен: той погледна часовника си, поправи трите нашивки на каскета: после, безумен от светлина, опожарен от толкова имена, оголен като съвест сред кошмара на рекламите, той откачи отведнъж трите ключа. Тогава порталът го отнесе в тъмната си паст, за да го скрие от очите на тълпата.

* * *

В същност нещата стояха другояче и портиерът бе видял двамата върху платното на кинематографа: умираща сред белите легла на ъгъл от болница (двойно осветление увеличен формат!), никой не му беше крив, че събитието го бе тъй трогнало: впрочем филмът бе евтин и дамата играеше трудолюбиво, ала бездарно; докторът естествено бе с фалшива брада, милосърдните сестри кокетираха безжалостно, накрая моментът все пак дойде: дамата внезапно погледна портиера право в очите и той почувствува, че върху бялото безучастно платно се извършва престъпление. Ето, някаква властна сила разпилява всички петна, черно срещу бяло — може би режисьорът е полудял или ръкописите му са откраднати; дамата съвсем неестествено чупи ръце,

разкъсана в светлини, с празни очи — тя вече не играе! — и тогава отведнъж покрива всичкото огромен черен квадрат, в средата на който се изрязват зелени букви: отрова!!!

Отрова, отрова — някаква индийска течност в автентичен флакон, внимание: действието на тази отрова започва след седем дни. Човек, погълнал съдържанието на настоящия флакон, се чувства съвсем нормален, без каквито и да било признаци на отравяне. Той разговаря с доктора и милосърдните сестри, участва в забавите на приюта, дори танцува под звуците на грамофона (фокстрот като музикална илюстрация). Ала една вечер — седмата! — пациентът внезапно звъни — дохождат милосърдните сестри, докторът, накрая свещеникът. (Тапърът спира фокстрота и започва Ave Maria на хармониума.) Просълзяват се всички, дамата благославя публиката с най-кокетната си усмивка и по липса на повече лента, умира трогателно сред целия персонал. Краят, разбира се, е показан също: КРАЙ.

— Ето какво нещо е животът — казваше си портиерът през тъмните улици. Той вървеше автоматично, кварталът бе осветен наполовина, късно беше. Но какво нещо е животът? Едно предчувствие за смъртта: отрова!!! — съвсем безразлично дали след седем дни, или друг път. Може би с нашия живот ние само популяризираме тази истина: така чрез нас всеки глупак проумява накрая тайните на космоса. Ала ние сме тъй педантични, че трябва да правим всеки ден репетиция, да се тренираме до безконечност за този безумен рекорд, за голямото представление на смъртта: Сънят! О, тази страшна имитация на Нищото, и тъй банална! Какво значи тогава всеки ден от нашето време, ако не да го изгубим в съня, да го продъним в неизвестността, да го непознаваме!!! Така всеки наш ден е отречен заради неизбежността на едно по-висше невежество — и може би смисълът на всеки живот е тъкмо през него; ала това е тъй уморително, тъй безполезно — о, да започваш всеки ден отново и да не знаеш защо. Коя е тогава тая страшна сила, която ни изпраща в следващия ден — или това е само предразсъдък, глупостта на навика? Кой превъзмогва границата на абсурда, тъй като аз знам: сънят не е причина за нашето утре! Той е алогичен, извън мисълта ни — защо тогава живеем, и докога? И ето: мен ми трябва, сега една увереност, аз

чувствувам само, че *трябва* да живея, и не знам защо, а това ме плаши...

Лампите угасваха една по една, бе мокро и асфалтът се протягаше като тайна. Тъмнината обръщаше нещата в безразлична еднаквост и портиерът почувствува, че върви из непознати улици. Нейде далеч се очертаваха призрачни кули, тъжни покриви, готови да паднат, неизвестна сила къртеше пространството, затваряше небето. Сякаш материята загубваше своите граници, слепена от вечна влага — портиерът вече не чуваше стъпките си. Отведнъж изгасна последната лампа в края на улицата; тогава портиерът спря ужасен.

Той помисли отначало, че това е само неговата мисъл: може би слабият му ум не можеше да издържи толкова сериозни съображения и се бе продънил; може би портиерът е съществувал само чрез възможността на *своята* мисъл — и ето тя спира: нощта е нагледното реализиране в пространството на нейната немощ — остава сега Сънят да я отведе далече през времето, някъде — дали в онова вечно безвремие, което се нарича Нищо? Значи портиерът бе реализирал сам своето отричане, отречен: а сигурно Йохимбу и Турф също изгасват някъде — уви! — той не може сега да ги включи. Защото на тях е потребна светлина, както на портиера мисъл — кой е крив, когато мисълта изгасва заедно с последната лампа. Но портиерът съществува, той се движи, трите златни нашивки стоят на каскета му, дори той мисли: нека само това да бъде сън — о, подлият!, — ала с това свършва и мисълта му. Тогава започва нова мисъл, но тя вече не е ничия.

Мисълта за смъртта. Тя се отделя от нощта, преминава през нещата, отеква в небето. На мястото на портиера се оголва обелиск, кулата на часовника изпраща секунди, тишината се слива с Времето. Земята е съвсем ненужна, два метра по-малко е все едно: ако мъртъвците отиват другаде, защо им са ковчезите? Но тогава не е ли всяка болница само място за забава: там умиращите са манекени, които имитират смъртта срещу страшната смехория на ланцетите, рентгеновите апарати и плювалниците. Би трябвало всеки по-добър умиращ да се възмути — подлите обаче започват да се забавляват — и оздравяват. Там им липсва тъкмо сериозното отнасяне към Нищото; а докторите вечер танцуват фокстрот с фалшивите си бради и пишат сантиментални рецепти. И, разбира се, всяка глупава дама умира

трогателно сред белите легла, за удоволствие на всички, които мислят за друго нещо. А портиерът? Той започва сега основателно да мисли за това, което е — но отначало не знае що е то.

* * *

Портиерът стои пред вратата на кинематографа в най-тържествената си поза. Той поздравява внимателно всеки посетител и дига високо позлатения си жезъл. Йохимбу и Турф лудуват, светлините им се забиват във всички фасади. Тази вечер борбата започва всеки десет секунди, после настъпва две секунди мрак. Минувачите се спират, един мърмори: Нелоялна конкуренция, ала никой не го чува, дори старата мома се усмихва доволна срещу дъгите на витрината. Портиерът мисли: Сигурно е спечелила на борсата — днес има 700 пункта повишение. Той се кланя: Да Ви заема ли вестника? Ала отведнъж електрическият звънец раздира мрамора на колоните, пилее наниза си върху четирите отблясъка на първия цилиндър. Представлението започва, всички на касата, умолява се почитаемата публика да заповяда: най-интересният филм от областта на загадките, отровена след седем дни: смъртен сън!!!

Портиерът се кланя радостно, Йохимбу накрая подивява съвсем, всички минувачи получават билиардни топки под шапката си. Минават омнибуси, един мотор описва дъга срещу фасадата на банката — тогава пред портиера застава внезапно дамата от червената стена. Тя е все още в черни дрехи, кърпата е съвсем бяла, със седем върха на короната. Започнало ли е вече представлението, пита тя, де е касата? Портиерът шепне ужасен: Милостивата госпожа!... Той спира изплашен, търси шапката си, изпуска позлатения жезъл право срещу лицето на дамата. Вий сте нахален, вика му тя, двама стражари дохождат, тълпата пита какво се е случило, нечий глас казва тихо, но портиерът чува съвсем добре: Това е дамата с откраднатата чанта. Един стражар изважда бележник и започва да пише.

* * *

Вечерта портиерът се връщаше пиян. Каскетът откриваше половината на лицето му, едната ръка бе вцепенена, с изправени пръсти. Насреща стълбовете се кланяха, трамваят изскочи от релсите, велосипедисти задръстиха улицата. Портиерът вървеше упорито, мисълта му се огъваше в дъга, напрегната от хиляди мъки. О, боже, не я оставяй да загине, спаси я; ти си тъй милостив и виждаш страданието на всички ни: не ни я отнемай, спри времето, докато не е късно, премахни причината на всички неща — ти можеш, защото ти можеш — и нека бъде волята ти. Аз знам, може би аз съм несъвършен, грешен — ала тя ще умре и никой няма да ѝ помогне. Ето белите легла, нейде в дъното на стаята, тя лежи и чака смъртта — и нейната уста къса окървавената възглавница; а аз съм пиян и не мога да погледна дори лицето ѝ. Аз съм окаян, презрян — защо трябва да бъда портиер: о, да бъдех рицар, герой, за да я пазя винаги! Моят живот тогава ще мине на колене пред нея, пред леглото ѝ — докато ту чувствава всичкия ми ужас, нейния!; и сега мен ме унищожават тайната, която знам: след седем дни тя ще умре. Не, не, ти няма да ни я отнемеш, не ни я отнемай, боже, ти, който всичко знаеш и всичко отминаваш: спаси я, господи, спаси я — а мене накажи завинаги, защото сега аз съм пиян.

Портиерът коленичи в ъгъла на някаква врата и сменя каскета си. Минаващи го заобикалят, някой драсва кибрит. Две слугини говорят за санитарен автомобил, един неопитен младеж казва: Та това е портиер. Никой не разбира нищо, господинът с кожените ръкавици и цигара презрително тръгва, след него другите. Портиерът остава сам, коленичил върху каменното стъпало, далече бие часовник: три четвърти. Тогава портиерът шепне, треперещ с цялото си тяло:

— Ето всичката смисъл на нещата, ала този, който я разбере, изгубва своята мисъл. Аз трябва да бъда пиян, да не мисля за себе си, за да мисля за всичко. Но тези мисли са страшни и ме сродяват с ужаса на това, което стои във всеки живот, в моя собствен. Защото началото на всичко е без начало — аз виждам сега ясно страшната гримаса на първия Сън. От него е сътворен тепърва Адам — колко мъки е струвало да се разбуди за пръв път човекът!, — ала това може да го направи само един бог. Може би началото на всеки живот е Сънят, всичкият въздух на битието... на света. Този тъй тих сън: равен като безкрая, еднообразен като хаоса, безразличен като вечността. И ако

цялата материя не е нищо друго освен съня на Нещата — тези гиганти, осъдени на вечна летаргия, вкаменени в протяжност, откъснати от времето. Защото сънят разкъсва тъкмо звеното на часовете им — и тогава Битието остава като страшен труп на нечия мъртва мисъл, безполезно оголена.

О, аз разбирам: има само две важни неща във всяко битие — пространството и времето. Пространство е моята шапка, а времето е моето пиянство. А когато заспя, едното и другото ми са безразлични. Чудото се състои само в едно: че се събуждам трезвен, с шапка на глава. Това показва само, че моята мисъл е несъвършена, ала дали за това всяко битие трябва да бъде несъвършено? Що е сън? — отричане на живота или възвръщането му към него самия? Тази сляпа сънна сила, дремеща във всички неща, за да ги извие внезапно в милиони пролети; ала тя знае да вкаменява жабите всяка зима, както вкаменява и мъртъвците. Де е нейният извор и нейното устие, боже, ти си винаги над нас, ала ти си ни дал тук само ужаса и невежеството; и ние всички сме портиери преддверите на живота — и вопием, съвсем безразлично дали имаме три златни нашивки на каскета си, или лавров венец: де е истината, кажи — а може би сега дамата в болницата знае това и умира...

Един автомобил мина съвсем безшумно, а вътре, изрязана за миг от празните зеници на светлините, портиерът видя черна дама, закрила очите си с бяла копринена кърпа: в един ъгъл е извезана корона със седем върха.

* * *

Пред клиниката бе празно, улицата се простираше тихо сред нагорещения асфалт. Портиерът се спря — насреща му две каменни чудовища застиваха в дъгата на портала; той натисна все пак медното копче на звънеца. После се пресякоха стъклени врати и стъпала, които се отразиха в тях; на дъното се губеха белите плочи на пода сред лака на стените. Портиерът се изкачи по двойната стълба, два никелови часовника брояха еднакво безцифрените квадрати — после той чу внезапно стъпките си и сърцето му заби страшно. Далеч се изви остър писък, електрическите вани клокочеха, обвити в пара, над вратата на

рентгеновата стая пламна лампа. Една сестра запита спокойно, тогава портиерът каза едва чуто: стая VI.

О, ето тайната, може би сега зад толкова врати чакат спящи, победени смъртноболни: зад белите легла се натрупват ужаси, кошмарите на етера, летаргията на оперираните; после дохождат лекарите и питат, искат всичко да знаят, знаещи всичко — ала накрая всичкото става едно-единствено, еднакво: леглата, правилни и симетрични, шаблонизират завинаги страданието; тогава болните биха могли да викат, да паднат върху паркета, да късат етикетите над леглата — краят е винаги един, бял и остър върху черния квадрат на тайната: КРАЙ.

Защото стените прибират и заключват всички тайни в еднообразието на лака, в своята непроницаема чистота: портиерът чувства отведнъж в душата си пуста еднаквост, скуката на невежеството. Но той иска да разбере все пак хипнозата на бялото — тази страшна заключеност на стените, отиващи една до друга, вечните бели коридори на Нищото. Сякаш той пътува сред безшумно, безумно отрицание, отблъснат в празни перспективи: тогава той върви, върви, все едно къде — вляво с римските числа, вдясно арабските — дали една стая повече?, а вътре *още* един, все същият; може би разликата е само в мястото и тъкмо затова, че е навсякъде; а стаята VI е само случайна цифра.

Стаята VI е заключена отвътре, сестрата почуква внимателно, портиерът отдавна е свалил каскета си. Но вратата се отваря внезапно и на прага стои дама в бели дрехи; в ръката си тя държи черна кърпа с извезана сребърна корона. Тогава портиерът пита строго: Милостивата госпожа е още жива? Той търси в джоба си и намира сгънатите банкноти: Ето вашите пари, вземете ги — аз наистина съм подлец. Дамата обаче се усмихва, сестрата си отива, всичко е постарому; накрая портиерът влиза в стаята тихо, върху очите му блестят сълзи. Той хваща лицето си неуго, за пръв път — защо плачете, пита дамата и се усмихва; тогава той мисли, защото трябваше да знае всичко — и започна бавно разговора: а дамата отговаряше внимателно и тъжно, като светица.

— Кажете ми — каза той — защо трябва винаги да Ви търся, каква сте и защо ме преследва споменът за Вас като съвест. Аз не съм

Ви направил нищо, може би Вие съвсем и не съществувате — и аз не мога да си обясня това. Коя сте, кажете.

„Сега аз съм сънна, а утре ще бъда мъртва. Вие не трябва да питате, защото смисълът на всичко е отвъд нещата; той се явява внезапно върху платното на живота, както във всеки кинематограф — грабнат в светлини, отнесен от движението; след това някъде далеч през нас, през нощта, се губят лъчите му, търсещи времето, разтварящи материята. Може би това са бледите пламъци на душата, изгубени в пространството, зъзнеци в млечния път; а нощем, бели и кротки, те се връщат върху очите ни и ги затварят в сън. Защото сънят е бял и празен като сянката на небето — и също тъй безсмислен: Сънят е пътят на душата през нещата.“

— Защо трябва тогава да умрете: Вашата душа е будна — аз разбирам дори в съня Ви, понеже той е и моят; ала когато той стане вечен, винаги същ, незапомнен; когато Вие се изгубите в него, както се губят мислите ми в скъдността на това, което съм — ах, да умрете!, — тогава аз знам, че това е страшно, безвъзвратно и тъй банално: защото Смъртта е само безкраен сън...

„Смъртта е Сънят на безкрая; аз искам да заспя сред тайната на Нещата — тъй душата ми ще бъде звезден път, светлини, огнена реклама на безсмъртието.“

— Йохимбу?

„Не, аз предпочитам разискреното око на Ика: един страшен обектив срещу безсмислието на вечерните тълпи — аз бих искала тогава да раздера гърлата на невежите със зъбите на огъня, да изгоря с нажежена свирала всяко глупаво око: аз трябва да отрека всички Аз.“

— Но тогава защо искате да умрете?

„Не знам. Аз трябва може би да умра, за да науча защо.“

— Не Ви ли е страх от смъртта?

„Мен ме плаши само моето незнание. Сега само ми се спи, вървете си.“

— Но ако не се събудите? Ако някой прекъсне тока на всичкото, на Ика, Йохимбу — ако Смъртта си отмъсти за нелоялната конкуренция?

„Тогава всички портиери ще станат борсови посредници на Космоса; кажете, във Вашия вестник няма ли графа: отвъд? Вие би

трябвало да ме запишете за утрешния курс — нали ще помните: утре аз умирам.“

— Не, не, Вие няма да умрете, Вие искате да симулирате, да симулирате Смъртта, Вие правите така моя живот преходен, безизходен — аз знам, че всеки човек е философ — ето, аз продавам всяка вечер програмите на живота, запалвам рекламите му; улицата ми открива тайната на каузалността, а борсата ме възвисява дори до *Нещата* за себе си — защо трябва да мисля за Вас *сега*: Вие сте само сензационно издание, авантюристичен плакат на Нищото, Вие — актриса от кинематографа: ето, аз налагам шапката си и Ви се смея в очите, и Ви връщам всички обиди наведнъж, защото те са толкова истински, колкото и титлите Ви; а аз съм портиер и искам да *бъда*...

Портиерът бе станал прав, със закопчана ливрея и наложен каскет, той дори се поклони и поздрави с два пръста; ала очите му бяха чудни, чужди — отворени за сън. Дамата позвъни, сестрата едва скриваше усмивката си, срещнатият доктор в коридора поглади иронично фалшивата си брада. Тогава портиерът за пръв път почувствува някаква жестока сила за Сън да разяжда зениците му; пред погледа му се извиха дъгите на безкрайна отдалеченост, в която се съчетаваха символи с безучастни числа: над мъртвия камък на стените се извиваха куполи, триъгълни челници, страшната броня на протяжното — и тогава той трябваше да върви, да върви, отнесен в загадката на пространството, сънен, жаден за измами, безумен. Ала стигнал подлия зев на портала, той се спря отведнъж и реши внезапно: *той не трябва да заспива.*

* * *

Борсата бе този път в знака на катастрофа: курсовете се разбъркаха в непоправима галиматия, цифрите пробиваха колоните, печалбите на портиера се бяха превърнали в жалки числа, отделени в средата със запетая. Борсовият вестник бе смачкан, едната нашивка на каскета се разнищи — тълпата пак мина край портала, крайно време, всички на касата! Ала Йохимбу отказа да се запали, сигурно се бе скъсал проводникът — и Турф лудуваше сам, без прекъсване и без охота. Напразно Ика разискри с пукот назъбеното си гърло, жадна за

победа: Турф не прие състезанието, показвайки вечно двата силуета на черен и кафяв кон — накрая той застана в тиха светлина, сякаш заспиващ, и тълпата не разбра станалото. Може би само старата мома забеляза, че този път чантата ѝ не липсва; стражарите бяха излишни; проститутките вечеряха в бара, а черният мопс бе отдавна продаден. Портиерът четеше: дамата от клиниката отказа да отговори, нейният живот е без значение. 85 493.

И портиерът знаеше, че това е така — ето дамата и той пита, пита що се е случило, защото трябва да знае всичко — о, ако той можеше завинаги да узнае тайната на всеки живот, на всяка смърт: де се преплитат нашите желания, страдания — и какво става след това? Онази тъмна улица с гаснещите лампи, черното на нещата, тъмнините на мисълта. И после — да проникнеш в смисъла на това черно-бяло, на тези бели безумни стени, които заключват всяко участие, всяка скръб — Сънят! Но що е сън? Отрова!!! КРАЙ?

Ето, портиерът не трябва да сънува, все едно дали е изгубил на борсата: неговите загуби всеки път могат да бъдат печалби — ала това още не го спасява. Той не трябва да спи: денят е бял, недостъпен във вертикалите на светлината, пречупен в перспективите на една и съща тайна; нощта е безкрайна тишина, в която времето спира — и върху черния ѝ квадрат Сънят се открива девственобял, леден като смъртта. Не, не, животът е по-важен, но той е друго, трябва да бъде: да преодолее всички дни и нощи, да бъде сменящото се отричане на едното и другото, да изправи срещу небето куполи, челници, страшната броня на протяжното; да запали срещу зева на мрачните огнени гърла на обективите на винаги будните очи на светлината; животът е тъкмо всичко, което се противопоставя, преодолява, черно срещу бяло, животът убива Съня, животът е АЗ!

О, аз живея и трябва да бъда убиец, подлец: да разруша всички сънища на душата, всички тайни на ума — о, господи, помогни ми да бъда неук, зъл, мъдър: да се боря със себе си и с нещата, научи ме да отрицавам, да побеждавам; ала мен ме е страх, аз чувствавам ужаса на *това, което съм* — и мен ми се струва, че това е нечий сън, моят, който ме дебне. И аз не искам, не искам, не искам да спя!

* * *

Може би Сънят е основата на Нещата, най-напред като образ на живота — и това е великолепно начало. Може би в хаоса е трябвало да има все пак безименното, несъзнателното очертание на това, което ще стане; сигурно сред безкрайните ветрове е минала някаква мисъл, за да ги извие в съзвучие: аз си въобразявам Рая като огромен сън на Космоса, дете е сътворен за пръв път Човекът. И ето — тая вечна сила за възможности, за видимости, събития, този непрекъснат бяг за смисъл; образът, който се сътворява внезапно, чудно, откъснат от мига, за да премине във времето; движението, отричащо всяко пространство; случайността, която съчетава, ограничава, дава форма; тайните преображения на душата, от която започва всяко Аз — о, Сънят, мъдрият сън на хилядите векове, проблясващ сега внезапно в толкова копнежи, страхове, упования: сякаш душата ни сама се връща накрая към своето начало, тъй безкрайно възможна и тъй случайна; тогава аз мисля: може би моят живот е нечий Сън, сънят на жестоко и вечно безличие, което ме прибира сега отново в безпощадния си хаос, в тайната на всяка мисъл, над всяка мисъл — и аз познавам сега тази шега, но не мога да нарека името ѝ, не искам, страх ме е.

Ето как аз преставам да бъда Нещо, вплетен в съновиденията на нещата, или може би аз ставам съновидение като всички неща, заедно с тях аз ставам Сън! О, някаква изгубена частица от образ, едно хрумване: моето аз пред хиляди векове и всякога — и *там*, аз знам; онази страшна паст без памет, без време, без мисъл: Смъртният Сън!!! Там тайната е оголена като небето, сляпа като случая, безименна като бога; там животът става измама, а аз чудо: ти ме викаш, нали, чудо на моята душа — и аз трябва да ти отговарям сега — и ето: аз се крия зад себе си, зад моята ливрея, зад борсовия вестник — и те мразя, защото се страхувам от теб, от себе си; и те моля да ме отминеш, както аз сам те отминавам всеки ден — и не искам да ти отговоря, понеже не зная нищо, не искам да зная — и защото *зная* това...

— А може би все пак аз почвам да сънувам.

* * *

Тогава портиерът се върна, сломен и безумен, той откачи отведнъж и трите ключа. Сега не му трябваша вече рекламите, той знаеше; а навалицата се увеличаваше безспирно, дохождаха съвсем непознати хора, страшно изплашени, много от тях сричаха като деца. Насреща спускаха бързо ролетките на витрините, един автомобил мина с пълна бързина, тромбата тръбеше тревожно. Пред портиера се люлееше странна тълпа, която шушнеше тъпо, после се извиха остри гласове; проститутките дойдоха вкупом, показващи билетите си, много девственици се присъединиха към тях; отведнъж няколко почтени старчета почнаха да разбиват решетките на касата. Тогава стана суматоха, витрините с трясък оголиха празните си светлини, върху хиляда остри парчета танцуваше страшната гримаса на безредието. Стражарите дойдоха бързо, заключващи всички за яката си металическа бройница; скоро обаче се изнизаха и гътнаха възник сред колелото на движението, отхвърлени далеч в спиралите му. Започна бавно и напрегнато затишие, сред което отведнъж се изтръгваха електрическите стълбове, един фасад се понесе сред морето от хора, наклонен, най-сетне падна в тъмната сянка на мнозинството: всичко се сля в дълбока неясност, без начало и край.

Портиерът се усмихваше, той знаеше, че нищо няма да се спаси: тази вечер борсовият вестник обяви с последния си брой общ банкрут: акциите вече нямаха никаква цена, тъй дългоочакваната катастрофа най-сетне дойде. И тълпата бе само преображение на всички загубили стойността си цифри; очевидно реализиране на пасива, изхвърлен сега на улицата, невалиден и абсурден.

О, ето, животът вече почва своя сън — колко хубаво! — тази тъй страшна мисъл, която ме унищожаваше, започва сега да унищожаваше всичко. Ето Съня, Смъртния Сън — безразличен, хилядолик: тази тълпа сега сънува с едно-единствено тъмно и отворено око — и никой, ничий живот вече няма цена. Всичко е безполезно, ново. О, тези трамвайни коли, които сега се търкалят във въздуха, кулата, която пада с часовника си сред хиляди викащи уста — и всеки вик е безброен, изтръгнато звено от време, разбит циферблат. Боже, ти виждаш: ето Тайната! — и аз знам сега какво искам.

Портиерът къса зелената си ливрея и плаче от радост; на един гамен той подарява каската си с трите нашивки — реалността е образ на това, което няма вече смисъл! Вече няма бяло, няма черно — всичко

е безкраен Сън, който разрушава всичко — и себе си: когато моята мисъл стане Твоя, и всеки мисли това! И тогава почва един нов живот: *това е самият Живот*: чупете витрините, събаряйтеobeliskите, премахнете всички стени, пробийте платното! И тогава аз не съм вече портиер, защото намирам моето реализиране през всички условности, възможности; под тежкия символ на каскета мозъкът ми може би не е прозирал своето освобождение; но ето, той е сега оголен и свободен, без мисъл, но и без съмнения: той сътворява сега нов ред — и аз зная вече всичко. Аз съм всичко: рицарят, Героят, и трябва да извърша моя истински, но първи подвиг — аз трябва да освободя всички сънни, умиращи; а най-напред дамата в черно.

Портиерът се хвърли сред тълпата и изчезна в многоглавия ѝ облак. Той викаше, събаряше надписите, удуши с коравите си ръце първия срещнат рантие; случайно му ръкопляскаха и разбиха окото му. Из развалините на мнозинството се отваряха търбусите на прекатурени автомобили, трамвайни релси бяха изтръгнати заедно с четвъртити блокове, железните ролети бяха раздрани като черепи. Към крайните квартали тълпата редееше: там случайно бяха оцелели върху оставена количка куп ябълки и лимони: портиерът не посмя да вземе нищо, той бързаше. Отведнъж той си спомни за Йохимбу и Турф — и безсмислието на тяхното съществуване му се стори странно и очевидно; той дори въздъхна с облекчение и все пак не можеше да разбере нищо. Най-сетне, пред извитите в родилни мъки каменни чудовища, той спря. Бе пристигнал пред портала на болницата.

Той позвъни, след това седна уморен върху стъпалата. Беше тъмно, вечерта бе слязла над града като сън, електрическото осветление бе прекъснато. Никой не отвори — тогава той натисна вратата и влезе. Насреща му се начупиха, разбити и страшни, стъклени врати, мраморът на стълбата бе мокър и кървав. В коридора нямаше никой, двата квадрата на никеловите часовници се изрязваха остро в белия мрак. Внезапно в дъното на дългия коридор блесна слаба светлина, после се затвориха бързо врати. Портиерът тръгна нерешително, всичко му се виждаше ужасно и познато, в гърлото му стоеше безкрайна тревога. И пред стая VI той спря, над вратата мина загубен лъч, вътре имаше някой; тогава, обзет от страшна надежда, той почука.

Излезе със свещник, бледен и хитър в бялата си мантия, самият доктор. Той отлепваше нервно фалшивата си брада, ала усмивката му беше неподвижна и жестока. — Какво търсите — запита той строго, — не виждате ли, че всичко е свършено! Разбрахте ли, представлението се свърши. А Вашата глупава милостива госпожа все пак умря — днес беше нейният седми ден.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.